

ODLUKE STRANIH SUDOVA I ARBITRAŽA

OSIGURATELJEV SUBROGACIJSKI ZAHTEJEV PREMA PRIJEVOZNIKU - TUMAČENJE ČL. III 6A HAŠKO-VISBYSKIH PRAVILA

ISRAEL SUPREME COURT

Presuda od 3. lipnja 2002.

Bellina Maritime S.A. Monrovia and others

v.

Menorah Insurance CO. LTD.

Osigurateljev subrogacijski zahtjev prema prijevozniku nije zahtjev za naknadu prema trećoj osobi u smislu čl. III 6 A Haško-Visbyskih pravila. Prijevoznik je tužena strana u sporu sa pošiljateljem stvari i činjenica da (subrogacijom) osiguratelj zauzima mjesto pošiljatelja ne stavlja prijevoznika u poziciju treće osobe. Položaj prijevoznika se ne mijenja ako pravo osobe koja je s njim sklopila ugovor bude prenijeto na temelju subrogacije na osiguratelja. Zbog toga se i na osiguratelja odnose rokovi zastare koji se primjenjuju prema osiguraniku za tražbine prema prijevozniku.

Pardess Cooperative Society of Citrus Growers Ltd. izvezio je pošiljku limuna iz Izraela za Veliku Britaniju. Teret se prevozio brodom, a pomorski prijevoznik je Bellina Maritime S.A. Monrovia, prvožalitelj u ovom sporu. Brod je bio pod brodarskim ugovorom a brodar i naručitelj prijevoza su drugo i treće žalitelji, Agrexco Agricultural Exporting Co. Ltd. i A.M.A. Associated Marine Agencies Ltd. Pošiljatelj stvari Pardess Cooperative Society of Citrus Growers osigurao je pošiljku. Osiguratelj je Menorah Insurance Co. Ltd.

Teretnica je izdana 5. siječnja 1996. Brod je stigao u odredišnu luku u Englesku 16. siječnja 1996. Po dolasku stvari na odredište teret je bio oštećen. Paleta voća su propale na palubi broda zbog lošeg ukrcavanja i slaganja na palubu, također zbog lošeg ograđivanja i zaštite tereta na palubi. Kao rezultat toga kartonske kutije u koje je voće bilo pakirano su zgnječene, voće se prosulo i raspršilo te tom prilikom oštetilo. Zbog toga je bilo nužno prikupiti teret na jednom mjestu, repakirati ga, sortirati i

prodati oštećeno voće. Osiguratelj je platio pošiljatelju osigurninu u iznosu US dolara 16,500 što je protuvrijednost od 6700 sterlinga.

Nakon plaćanja osigurnine, osiguratelj je 15. ožujka 1998. godine podnio tužbu za naknadu isplaćene osigurnine protiv troje tuženih, a to su pomorski prijevoznik, vlasnik broda i naručitelj prijevoza iz brodarskog ugovora. Zahtjev za naknadu štete temelji se na pravu regresa, dopuštenog prema Insurance Contract Law, 5741-1981, kao zakonu suda pred kojim se vodi spor. Drugim riječima, osiguratelj je stupio u pravni položaj pošiljatelja stvari, koristeći njegovo pravo na naknadu štete temeljem odgovornosti prijevoznika i drugih tuženika (ovdje žalitelja) iz ugovora o prijevozu.

Pravno pitanje u ovom sporu je da li je zahtjev za naknadu štete pokrenut od strane osiguratelja pravodoban u smislu kako je to propisano Haškim pravilima. Odredbe koje su povezane s tim pitanjem su čl. III 6 (četvrti paragraf) i čl. III 6A Haško-Visbyskih pravila.

Stilizacija ovih odredbi je sljedeća:

Čl. III 6: “Pod rezervom odredaba stavka 6A, prijevoznik i brod bit će u svakom slučaju oslobođeni svake odgovornosti u vezi s robom, osim ako je tužba podignuta u roku od godine dana od kada je teret predan ili je trebao biti predan. Taj rok može, međutim, biti produžen sporazumom stranaka postignutim nakon događaja koji je bio povodom za tužbu”.

Čl. III 6 A: “Regresne tužbe mogu biti podignute i nakon isteka roka predviđenog u prethodnom stavku, ako su podignute u roku određenom zakonom suda pred kojim se vodi spor. Međutim, taj rok ne može biti kraći od tri mjeseca, računajući od dana kada je osoba koja podiže regresnu tužbu udovoljila odštetnom zahtjevu ili je obaviještena o tužbi koja je protiv nje podignuta”.

Među strankama nije sporno da je brod došao u odredišnu luku 16. siječnja 1996. godine, te da je teret isporučen kupcima slijedeći dan. Osiguratelj je podnio tužbu 15. ožujka 1998., nakon što je pošiljatelju stvari 30. prosinca 1997. isplatio osigurninu. To znači da je osiguratelj ustao tužbom u roku od dvije godine i dva mjeseca od dana isporuke stvari, ali unutar roka od tri mjeseca od dana kada je udovoljio odštetnom zahtjevu pošiljatelja.

Jasno je da se gore spomenuta odredba čl. III 6 primjenjuje na osigurateljev zahtjev čija dopuštenost je vremenski ograničena. Rok određen člankom III 6 je materijalno pravne prirode i njegovo propuštanje dovodi do prekluzije tužitelja. Suprotno tome, u ovom slučaju, ukoliko se primijeni odredba čl. III 6A osigurateljev zahtjev bio bi postavljen u propisanom roku. Važna je također činjenica da izraelsko pravo dopušta podizanje tužbe unutar roka od sedam godina, što je propisano Prescription Law, 5718-1958, a u ovom slučaju osigurateljev zahtjev postavljen je u roku od tri mjeseca od dana kada je osiguratelj udovoljio odštetnom zahtjevu pošiljatelja stvari.

Središnje pitanje ovdje je primjenjuje li se čl. III 6 A na ovaj sudski spor.

Prvostupanjski sud zauzeo je pravno stajalište da se odredba čl. III 6 A ne primjenjuje na ovaj slučaj. Taj sud utemeljio je svoje stajalište na dva razloga. Prvi razlog je tumačenje čl. III 6 A koje je dala engleska sudska praksa i engleska pravna doktrina. Prema tom tumačenju, odredba čl. III 6 A Haško-Visby pravila primjenjuje se jedino kada je tužba za naknadu štete utemeljena na drugoj, znači različitoj i posebnoj teretnici u odnosu na ispravu na kojoj se temelji glavna tražbina (pošiljateljeva tražbina). S obzirom na to da se u ovom slučaju osiguratelj zahtjev zasniva na teretnici koja se odnosi na glavnu tražbinu, na tu se tražbinu primjenjuje čl. III 6, a ne čl. III 6 A.

Drugo uporište prvostupanjskom sudu za neprimjenjivanje čl. III 6 A je u tumačenju prava subrogacije na temelju koje osiguratelj izvodi svoju tražbinu. Bit prava subrogacije je u tome što sva prava osiguranika prelaze na osiguratelja nakon isplate osigurnine. To proizlazi iz činjenice da osoba koja ima regresno pravo (tražbinu) ne može imati veće pravo od osiguranika u trenutku subrogacije. U skladu s odredbom 62 (a) Insurance Contract Law (zakon suda pred kojim se vodi spor), osiguranikova prava su prešla na osiguratelja u trenutku isplate osigurnine. U trenutku plaćanja osigurnine osiguranikova prava prema žaliteljima prestala su temeljem članka III 6 Haško-Visby pravila. Dakle, ovdje u nedostatku prava osiguranika ne postoji pravo koje bi prešlo na osiguratelja temeljem subrogacije. Naime, nesporno je da je temeljem čl. III 6 pošiljatelj, sada osiguratelj prekludiran.

Osiguratelj je uložio žalbu protiv odluke prvostupanjskog suda, a drugostupanjski sud je usvojio žalbu. S obzirom na pravo regresa drugostupanjski sud je zauzeo stajalište da se čl. III 6 A primjenjuje u korist osiguratelja. Stajalište drugostupanjskog suda sastoji se u slijedećem: Pravilo 6 A formira odvojeni i drugačiji aranžman zaštite od onoga sadržanog u čl. 6, s obzirom na zahtjev osobe čije stvari su oštećene, u pogledu roka za postavljanje zahtjeva. Pravno uređenje koje tvorcima konvencije stvaraju dodavanjem čl. 6A ne mijenja temeljno pravo koje se prenosi s oštećenog (pošiljatelja stvari) na osobu koja je dala obeštećenje (osiguratelja) i ne daje osiguratelju veće pravo od prava koje imao oštećeni. Smisao odredbe čl. 6A je namjera proširiti odgovornost prijevoznika prema onome tko je dao obeštećenje za stvari oštećenoj strani.

Protiv odluke drugostupanjskog suda uložena je žalba, a argumentacija žalitelja (prijevoznika i drugih osoba na strani broda) je slijedeća. Glavna stvar u ovoj žalbi je interpretacija prava regresa prema kojoj osiguratelj ulazi u pravni položaj osiguranika, ali time ne isključuje potpuno činjenicu da je osiguratelj treća osoba u izvornom ugovornom odnosu između vlasnika stvari i prijevoznika. Ustupanjem prava iz osiguranja s osiguranika na osiguratelja, osiguratelj ne postaje tzv. *“direct party to the event”*, ali on dobiva prava koja subrogacijom na njega prelaze. Prijenosom prava osiguratelj ostaje treća osoba, ali ima istovjetna prava kao osiguranik.

Osiguratelj je zaista ušao u pravni položaj osiguranika. U tom pogledu pravni

pristup izraelskog prava u odnosu na pravo subrogacije se razlikuje od pristupa engleskog prava. Prema engleskom pravu osiguratelj ulazi u pravni položaj osiguranika i također u njegovo ime postavlja svoju tražbinu. U skladu sa stajalištem izraelskog prava položaj osiguratelja kao oštećenika, je drugačiji, on je u položaju treće osobe i njegov zahtjev je indirektni zahtjev prema štetniku, u ovom slučaju prijevozniku. Prema ovom sustavu osiguratelj ostvaruje prava iz osiguranja na način da postavlja zahtjev u svoje ime. U tom smislu tužba treće osobe ne uključuje subrogacijskih zahtjev i pravilo 6A se ne primjenjuje na taj zahtjev. Prema tom shvaćanju subrogacijski zahtjev nije ništa drugo, nego samo jedna vrsta zahtjeva koji pripada skupini zahtjeva za naknadu štete. Zahtjev na temelju subrogacije jedna je od tražbina prema trećoj osobi. Subrogacijski zahtjev osiguratelja jedan je aspekt principa obeštećenja.

Vrhovni sud Izraela ukazao je na činjenicu da su Haško-Visby pravila prihvaćena od velikog broja zemalja, a i zbog činjenice što se radi o međunarodnom prijevozu, vrlo je važno da interpretacija konvencijskih odredbi bude u najvećoj mogućoj mjeri jedinstvena u različitim zemljama. Oba suda i prvostupanjski i drugostupanjski, kao i stranke u postupku naglasili su središnje pitanje ovog spora, a to je primjenjuje li se na ovaj spor čl. III 6 A. Prema stajalištu Vrhovnog suda ovo pitanje nije najvažnije za odlučivanje u ovom sporu, već je glavno pitanje ovdje je li subrogacijski zahtjev osiguratelja prema prijevozniku zahtjev za naknadu prema trećoj osobi.

Zbog odgovora na ovo pitanje potrebno je istražiti cilj propisa. Vrhovni sud se poziva na stajalište doktrine i kao izvor navodi *Carver: Bills of Lading (Treitel & Reynolds, London, 2001) par. 157-159.*: “Zahtjev protiv prijevoznika treba biti postavljen u kratkom roku od predaje stvari ili od trenutka kada su stvari trebale biti predane. Razlog za to je što se od prijevoznika ne može očekivati da čuva ispravu dugo vremena i on mora brzo saznati dok je događaj još svjež u njegovom pamćenju i dok postoji isprava, koje tražbine postoje protiv njega, ili prema engleskoj frazi “*carrier must be able to clear his books*”.

Vrhovni sud smatra, ako je to temeljni cilj propisa, onda je stajalište drugostupanjskog suda (District Court) izigralo cilj zakonodavca. Činjenica je da veliki dio tereta, ako ne sav teret koji se prevozi brodom, pošiljatelji stvari osiguravaju i ako osiguratelj zahtjev nije ograničen vremenski na način specificiran u čl. III 6 Haških pravila, tada cilj zaštite prijevoznika nije postignut.

S obzirom na glavno pitanje, ne može se poduprijeti stajalište da je subrogacijska tražbina osiguratelja prema prijevozniku tražbina prema trećoj osobi u smislu članka III, pravilo 6A Haških pravila. Prijevoznik je druga strana u teretnici između njega i pošiljatelja stvari, i činjenica da osiguratelj zauzima mjesto pošiljatelja ne stavlja prijevoznika u poziciju treće osobe. Drugim riječima, položaj prijevoznika se zadržava u slučaju ako pravo osobe koja je ugovorna strana s njim bude prenijeto na temelju subrogacije na osiguratelja. Odnos između njih zadržava obilježja dvostranog odnosa.

Prvostupanjski sud (Magistrates Court) je pravilno držao da u vrijeme subrogacije, koja je bila na dan plaćanja naknade osiguraniku, pravo pošiljatelja stvari prema prijevozniku je već isteklo, na temelju konvencijske odredbe čl. III r. 6 Haških pravila. Stoga sud ne vidi mogućnost mijenjanja ovog stanja stvari na temelju odredbe sadržane u čl. III 6A pravila koje drugostupanjski sud (District Court) drži da postoji.

Zaključak je da je prvostupanjski sud (Magistrates Court) imao pravilan pravni pristup koji se temelji na tome da se i na osiguratelja odnose rokovi zastare koji se primjenjuje prema osiguraniku za tražbinu prema prijevozniku. Prema tome, osiguranik treba podnijeti zahtjev za subrogaciju tražbine sudu unutar godinu dana od iskrcaja stvari s broda i ovo vremensko ograničenje opravdava osiguratelj zahtjev da osiguranik pruži dokumentaciju unutar kratkog i specificiranog roka.

Žalba je usvojena i presuda District Courta je ukinuta, a i presuda Magistrates Courta je ukinuta. Tuženi je dužan platiti troškove žalbenog postupka u iznosu NIS 20,000 u skladu s pravilom 513 (Civil Procedure Rules, 5744-1984).

Na temelju tumačenja čl. III 6A Haško-Visby pravila u sudskoj praksi i doktrini od istaknutih autoriteta iz Velike Britanije, sudsko vijeće je odlučilo da se čl. III 6 A ne može primijeniti na situaciju u kojoj osiguratelj tuži prijevoznika stvari na temelju prava subrogacije. Ovo pravilo (III 6 A), koje predstavlja iznimku od kratkog roka od jedne godine propisanog u članku III 6, treba primijeniti na situaciju u kojoj pored prijevoznika stvari sa kojim je pošiljatelj stvari sklopio ugovor o prijevozu, postoji treća osoba, kao potprijevoznik, koja je odgovorna nadoknaditi štetu prijevozniku stvari, u odnosu na štetu koju je ovaj već isplatio pošiljatelju stvari. U tom slučaju bojazan je da pošiljatelj stvari istakne svoj zahtjev prema prijevozniku kratko prije isteka roka propisanog u čl. III 6, stoga prijevozniku neće biti dovoljan rok za isticanje svoga zahtjeva prema trećoj osobi (potprijevozniku).

Ovaj princip nije primjenjiv na osiguratelja. U slučaju kada je prijevoznik tuženik, on nema nikakvu mogućnost "kontrole roka" za uređivanje tražbine prema njemu. Suprotno, osiguratelj kao tužitelj ima mogućnost ustanovljenu u uvjetima o osiguranju, prema kojoj je osiguranik obavezan pružiti različite isprave kao temelj svoje tražbine u specificiranom roku od dana događaja, na zahtjev osiguratelja, kako bi on bio u mogućnosti pripremiti svoj zahtjev prema prijevozniku stvari u propisanom roku.

Osim toga, nije moguće tumačiti čl. III 6A izdvojeno od čl. III 6 koji mu prethodi. Čl. III 6, koji propisuje kratki rok, bavi se odnosom između stranaka, a to su stranke navedene u teretnici (pošiljatelj stvari i prijevoznik), gdje je pošiljatelj tužitelj a prijevoznik je tuženik. Osiguratelj ulazi u pravni položaj pošiljatelja. Članak III 6A koristi izraz tužba za naknadu prema trećoj osobi (*an indemnity claim against a third party*). Međutim, osiguratelj zahtjev prema prijevozniku je zahtjev prema ugovornoj strani (*direct party*), a ne trećoj osobi, jer je prijevoznik tužena strana u odnosu na pošiljatelja, a osiguravajuće društvo ulazi u njegov pravni položaj.

Zbog toga je Vrhovni sud Izraela zauzeo stajalište kako osiguratelj subrogacijski zahtjev prema prijevozniku nije zahtjev za naknadu prema trećoj osobi (*an indemnity claim against a third party*) u smislu čl. III 6A Haških pravila.

(Lloyd's Law Reports, Part 9 (2002) Vol. 2, p. 575.)

Mr. sc. Vesna Skorupan, asistent
Jadranski zavod HAZU

Summary:

***INSURER'S SUBROGATION CLAIM AGAINST CARRIER - INTERPRETATION
OF ARTICLE III, r. 6A OF THE HAGUE-VISBY RULES***

Insurer's subrogation claim against carrier is not "an indemnity claim against a third party" within the meaning of art. III, r. 6A of the Hague-Visby Rules. The carrier is a party to the bill of lading between him and the consignor of the goods, and the fact that the insurer steps into the shoes of the consignor does not turn the carrier into a third party. The status of the carrier remains as it was even if the rights of the party who contracted with him have been transferred, by virtue of the principle of subrogation, to the insurer. The insurer is subject to the time limitations that apply to the insured in the latter's claim against the carrier.